

VU Research Portal

Case note: Hoge Raad (Vergoeding artikel 591a Sv)

Borgers, M.J.

2013

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Borgers, M. J., (2013). *Case note: Hoge Raad (Vergoeding artikel 591a Sv)*, No. 402, Feb 19, 2013. (Nederlandse jurisprudentie; Vol. 2013).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

1. Niet ieder strafrechtelijk onderzoek leidt tot een onherroepelijke veroordeling. Het gaat immers om een *onderzoek*, dat moet uitwijzen of de verdachte inderdaad een strafrechtelijk verwijt kan worden gemaakt. Strafzaken lopen daarom soms met een sisser af. Onderhand kan het leven van de gewezen verdachte danig in de war zijn geschopt en heeft hij vanwege het onderzoek allerlei kosten moeten maken, terwijl er achteraf gezien wellicht niets aan de hand blijkt te zijn. Het Wetboek van Strafvordering kent daarom enkele voorzieningen – in artikel 89-93, 591, 591a Sv – op grond waarvan de gewezen verdachte, binnen zekere randvoorwaarden, schadecompensatie en vergoeding van bepaalde kosten kan verkrijgen. Om glasheldere wettelijke regelingen gaat het hier niet, zodat het geen verbazing behoeft te wekken dat in de lagere rechtspraak regelmatig wisselend wordt geoordeeld omtrent de vraagpunten die in relatie tot met name artikel 89 en 591a Sv kunnen worden aangewezen. Met enige regelmaat moet de Hoge Raad er aan te pas komen om – in een cassatieprocedure in het belang van de wet – rechtseenheid te bewerkstelligen. Zo ook in het hierboven afgedrukte arrest.

2. In deze procedure gaat de Hoge Raad in op de vraag of een verzoek van de gewezen verdachte tot vergoeding van de kosten van de raadsman ontvankelijk is in een drietal situaties, die in overweging 4.1 worden geschetst. Kort gezegd gaat het om vergoeding na *i.* een sepot, *ii.* een beklag in de zin van artikel 12 Sv, dat niet-ontvankelijk is verklaard of is afgewezen, of *iii.* een strafzaak die aanhangig is gemaakt nadat een beklag ex artikel 12 Sv gegrond is verklaard, maar die is geëindigd zonder oplegging van straf of maatregel of toepassing van artikel 9a Sr. Ter zake van *ii.* en *iii.* gaat het daarbij uiteraard (mede) om de kosten van de raadsman ter zake van het optreden in de beklagprocedure.

De Hoge Raad komt tot de slotsom dat in al deze situaties het toekennen van een vergoeding mogelijk is, zodat – zo voeg ik daaraan toe – een verzoek daartoe ontvankelijk is. Strikt genomen vermeldt de Hoge Raad niet dat de vergoeding ook de kosten ter zake van de artikel 12 Sv-procedure kan omvatten, maar dat ligt wel onmiskenbaar besloten in de overwegingen van de Hoge Raad. Of er ook daadwerkelijk een vergoeding wordt toegekend, is er overigens van afhankelijk of naar het oordeel van de rechter die op het verzoek beslist, gronden van billijkheid aanwezig zijn.

3. In de voordracht tot cassatie in het belang van de wet geeft P-G Fokkens een uitvoerig overzicht van de (uiteenlopende) lagere rechtspraak en van de opvattingen in de literatuur. Dat behoeft hier geen herhaling. Het is op deze plaats daarom interessanter om stil te staan bij de argumentatie van de Hoge Raad.

In overweging 4.2.1 geeft de Hoge Raad aan dat voor de beantwoording van de voorgelegde rechtsvragen vooral van belang is wat onder de zinsnede ‘indien de zaak eindigt zonder oplegging van straf of maatregel en zonder dat toepassing is gegeven aan artikel 9a van het Wetboek van strafrecht’, zoals opgenomen in artikel 591a lid 2 Sv, moet worden verstaan. De Hoge Raad wijst erop dat aan de

precieze betekenis van die zinsnede niet expliciet aandacht is besteed bij de introductie van artikel 591a Sv. Onduidelijkheid bestaat dan vooral ten aanzien van de term 'zaak'. In de hiervoor genoemde drie situaties staat immers telkens vast dat er geen straf of maatregel is opgelegd en ook dat artikel 9a Sr geen toepassing heeft gevonden. Meer specifiek gaat het dus om de vraag of 'zaak' meer omvat dan de behandeling van de zaak ter terechtzitting.

Gegeven het feit dat de Hoge Raad constateert dat niet specifiek aandacht is besteed aan de precieze betekenis van de geciteerde zinsnede, is het niet eenvoudig om 'de bedoeling van de wetgever' bloot te leggen. Wanneer er niet of nauwelijks iets wordt gezegd over de betekenis van een bepaalde zinsnede, blijkt daaruit sowieso geen bedoeling. In de rechtspraak rijzen tal van interpretatievragen waar de wetgever nimmer aandacht aan heeft besteed. Onderzocht moet dan worden welke uitleg van de wet het beste aansluit bij het doel en de strekking van de wet. De rechterlijke activiteit bestaat in zo'n situatie, strikt genomen, niet uit het *vaststellen* van de bedoeling van de wetgever, maar komt neer op het *toekennen* van een bedoeling aan de wet. En omdat de rechter geen subjectief, maar een zo objectief mogelijk oordeel wil geven, hanteert hij – voor zover mogelijk – de wetsgeschiedenis en de wets-systematiek als belangrijke hulpmiddelen. Goed beschouwd heeft de Hoge Raad in het hierboven afgedrukte arrest ook voor een dergelijke benadering gekozen. De Hoge Raad hanteert daarbij een vindingrijke en overtuigende argumentatie.

4. Die argumentatie valt in drie onderdelen uiteen. Allereerst kan uit de totstandkomingsgeschiedenis van artikel 89, 591 en 591 Sv worden afgeleid dat er een nauwe onderlinge samenhang bestaat tussen deze bepalingen, zowel voor wat betreft de gebezigde terminologie, als de (billijkheids)maatstaf die bepalend is voor de toekenning van een vergoeding. Vervolgens is dan van belang dat het toekennen van een vergoeding ex artikel 89 Sv (vooral) passend wordt geacht 'indien op iemand door omstandigheden, buiten hem zelf gelegen, zonder dat hem enige schuld treft, de verdenking is gevallen' (zie het citaat in overweging 4.3.4). Als dat geldt voor artikel 89 Sv, mag – gelet op de zojuist genoemde samenhang – dat ook worden aangenomen ter zake van artikel 591a Sv. Van hieruit kan dan een derde stap worden gezet. Indien een vergoeding – in beginsel – is aangewezen in het geval dat een verdenking rijst, maar er vervolgens niets noemenswaardigs aan de hand blijkt te zijn, is er eigenlijk geen rationeel argument om de toekenning van die vergoeding pas mogelijk te maken nadat een strafzaak ter terechtzitting aanhangig is geweest. Een strafvorderlijk onderzoek kan in een eerder stadium stranden – en dat is ook bepaald wenselijk als de verdenking op drijfzand blijkt te berusten. Maar dat is nog geen reden om de gewezen verdachte in de kou te laten staan.

Op zich volstaat deze argumentatie ter onderbouwing van het resultaat waartoe de Hoge Raad komt. De Hoge Raad kijkt echter ook naar enkele passages in de wetsgeschiedenis die niet rechtstreeks de juistheid van dat resultaat bevestigen, maar waarvan wel zou kunnen worden gezegd dat deze geen aanwijzingen bevatten dat in het wetgevingsproces toch een ander resultaat in beeld zou zijn geweest. Zo wijst de Hoge Raad erop – zie overweging 4.3.2 – dat de regeling van artikel 591 Sv blijkens de wetsgeschiedenis ook toepassing vindt wanneer er geen 'einduitspraak' tegen de verdachte is gewezen. De Hoge Raad laat onvermeld dat de wetgever van 1926, blijkens de tekst van het oorspronkelijke artikel 591 Sv, daarbij alleen het oog had op de situatie waarin de dagvaarding of een rechtsmiddel wordt ingetrokken. Maar men kan hierin wel een opening vinden om ook in andere situaties waarin geen einduitspraak volgt – bijvoorbeeld in geval van sepot – een vergoeding mogelijk te achten. En ook enkele eer-

dere uitspraken van de Hoge Raad, waarvan één nog een keer is aangehaald in de wetsgeschiedenis van artikel 591a Sv, laten zich goed verenigen met het resultaat waartoe de Hoge Raad thans komt. Al gaat het in die eerdere rechtspraak op de keper beschouwd meer om de uitleg van ‘de kosten van een raadsman’ dan om de betekenis van de zinsnede ‘indien de zaak eindigt zonder oplegging van straf of maatregel en zonder dat toepassing is gegeven aan artikel 9a van het Wetboek van Strafrecht’.

Interessant is ook dat de Hoge Raad constateert dat de regeling van artikel 12 Sv niet voorziet in de mogelijkheid om de klager in de kosten te veroordelen. De Hoge Raad vindt hierin, anders dan P-G Fokkens in onderdelen 31 en 32 van zijn voordracht, een argument om kostenvergoeding ook onverkort mogelijk te achten in relatie tot de artikel 12 Sv-procedure (de eerder als *ii.* en *iii.* aangeduide situaties). Dat sluit mijns inziens goed aan bij de ratio van de strafvorderlijke vergoedingsregelingen. De overheid draagt onder omstandigheden de nadelige gevolgen van de gewezen verdachte, ook al treft de overheid ter zake zelf geen verwijt (vgl. het citaat in overweging 4.3.4). Er is geen goede reden om dat ook niet te laten gelden ten aanzien van de persoon wiens vervolging wordt verlangd, terwijl nadien geen smet aan hem blijkt te kleven.

5. Meer in detail valt het op dat de Hoge Raad aangeeft dat de toekenning van een vergoeding van de kosten van de raadsman mogelijk is wanneer de zaak tegen de gewezen verdachte is ‘geseponeerd’, maar niet specificeert om welk type sepot het daarbij gaat. In zijn voordracht betoogt P-G Fokkens – in lijn met de literatuur en verschillende rechterlijke beslissingen – dat het moet gaan om een sepotbeslissing die is genomen door het openbaar ministerie en ook dat het sepot onvoorwaardelijk dient te zijn. Dat laatste ben ik met hem eens. Maar waarom zou ingeval van een politiesepot geen sprake *kunnen* zijn van de beëindiging van een zaak, zoals bedoeld in artikel 591a lid 2 Sv? Vanuit de ratio van artikel 591a Sv zie ik geen aanleiding om de mogelijkheid van het toekennen van een vergoeding af te wijzen alleen maar omdat het onderzoek naar de zaak eindigt met een politiesepot, in plaats van een sepotbeslissing in de zin van artikel 167 lid 2 Sv. Ik wijs er daarbij op dat artikel 591a Sv ziet op de kosten van de raadsman ‘gedurende het gehele strafproces’ (HR 24 mei 1966, *NJ* 1966/443 m.nt. Van Berckel; zie ook overweging 4.4 in het hierboven afgedrukte arrest), hetgeen ook het opsporingsonderzoek omvat. Dat onderzoek wordt in de regel door de politie verricht en kan ook – zonder verdere vervolgstappen – door de politie worden afgesloten, zonder dat noodzakelijkerwijs de officier van justitie daar actief bij betrokken is. Artikel 132a Sv levert mijns inziens geen argument op, anders dan Dane (in Melai/Groenhuijsen e.a. (red.), *Het Wetboek van Strafvordering*, aantekening 6.3 en 9.4 op artikel 591a) betoogt, om wel een sepotbeslissing van de officier van justitie te vereisen. Van opsporing in de zin van artikel 132a Sv is sprake (onder andere) wanneer het onderzoek onder gezag van de officier van justitie plaatsvindt. Het gezag over de politie vloeit reeds voort uit artikel 12 lid 1 Politiewet 2012; actieve bemoeienis van de officier van justitie is daarvoor niet vereist. Bovendien, zou ingeval van politiesepot – wanneer dat niet wordt gevolgd door een sepotbeslissing van de officier van justitie – geen kostenvergoeding op de voet van artikel 591a Sv mogelijk zijn, dan zou dat de gewezen verdachte feitelijk dwingen om een verklaring van beëindiging van de zaak, als bedoeld in artikel 36 Sv, te verzoeken. Het is echter de vraag, juist wanneer de officier van justitie geen bemoeienis met de zaak heeft gehad, of een dergelijk verzoek wel ontvankelijk is. Dit vanwege het in artikel 36 Sv gehanteerde vervolgingsbegrip (zie, met nadere verwijzingen, Borgers, *DD* 2013, p. 219-220). Wel moet worden onderkend dat de officier van justitie in beginsel niet is gebonden aan een politiesepot. Ik meen daarom dat een verzoek om vergoeding van de kosten

van de raadsman op grond van artikel 591a Sv ontvankelijk is indien een opsporingsonderzoek is geëindigd met een politiesept en er geen aanwijzingen bestaan dat de officier van justitie het onderzoek tegen de verdachte toch wil voortzetten en/of tot vervolging wil overgaan. Zo nodig kan het openbaar ministerie zich daar naar aanleiding van het verzoek ex artikel 591a Sv nog over uitlaten.